

Краєзнавчий матеріал з історії села Бронне

Членами клубу «Книжчина лікарня», активними читачами бібліотеки ,спільно з вчителем історії було зібрано і систематизовано краєзнавчий матеріал з історії села Бронне.

Про те, що люди на території села жили вже давно свідчать знахідки : крем'яні нуклеуси , ручні рубила, металеві камені, шкребки , вістря списів , стріл , серпи . Було знайдено кілька бронзових виробів .

Вперше село Бронне згадується в описі *Стечки Т.І. " З бору і степу - образи і пам'ятники "* . Краків, 1888 рік (ст. 323) під роком 1562.

Заслуговує на увагу згадка про село під роком 1580 в книзі *"Жизнь князя Андрея Курбського в Литве и на Волыни"* . К., 1874-1875рр. (розповідь про життя московського князя, друга Івана Грозного, який зрадив царя і перейшов на сторону Речі Посполитої під час Лівонської війни 1558 - 1581 рр.) . Там ми знаходимо запис , що хтось " продал Бронное " . Є ще записи про " село Бронное над рекою Тишицею" . Отже , колись біля села була річка . Залишилися цікаві топоніми . Біля школи озерце Мочулище - в ньому колись вимочували льон та коноплі. Є урочища Мокре та Видриця - від слова відріччя - притока .

Село в ті часи було оточене лісами та болотами. Влітку до нього вела вузька стежина, яку було важко знайти чужинцям . Сама природа оберігала броненців від частих набігів татар у XVI - XVII ст. Проте інколи траплялися трагедії, коли до села вривалися людолови . Про це розповідає легенда, яка дійшла до наших днів . Зрадник виказав ординцям шлях до села. Але місцеві жителі не здалися, оборонялися і дали чужинця бій в урочищі " Терешкове болото" . Тому , пояснюють старожили , назвали наше село Оборонним , але ця назва не зустрічається ні на картах, ні в історичних джерелах. Є і інша версія , що село було засноване в урочищі Броня , де були оборонні споруди з найдавніших часів . Заслуговує на увагу думка про те, що основою для топоніму могло стати польське ім'я Броніслав -Бронек.

У 1816 році село згадується в списку маєтків дійсного статського радника , кавалера , *Михайла Леонтіювича Корженівського* . Жив він у сумнозвісному ще за часів гайдамацького руху містечку Кодня (на Житомирщині) , в село навідувався зрідка . 26 лютого 1816 року було проведено перепис жителів села під назвою " Ревижская сказка" . Всіх селян було 129 . У переписі зустрічаються такі прізвища :

Гайдук , Беб'як , Котик , Колдун , Холод , Чміль , Кононець . У більшості селян прізвища відсутні, у деяких записані вуличні прізвиська . Всі селяни неписьменні.

В сім'ях зустрічаємо по 10 - 15 осіб . Селяни виконували повинності у фільварку, який знаходився на південний захід від села. Того ж таки 1816 року 10 червня було записано і шляхтичів . Славних польських нащадків в селі представляли дві сім'ї: Бобери і Слодовські. Про бідність поляків свідчило те, що замість підпису вони поставили хрест, як неписьменні. Пан Корженівський був бездітний. Багато коштів витратив на благодійність . За дві версти від Бронного в селі Полянах в 1842 році на кошти поміщика була збудована Михайлівська церква. Щоб броненцям було легше добиратись на службу, Корженівський виділяє кошти на будівництво дороги по заболоченій місцевості - греблі. Тоді ж розміщує в селі пасіку .

Після смерті Михайла Леонтійовича Корженівського село було успадковане племінником його дружини Маршалком Дубенським Михайлом Малинським .

Тимчасова комісія по розгляду давніх актів зареєструвала в описі сіл Волині 1882 року село Бронне біля річки Случ . В книзі " Список населенных местностей Волынской губернии по Березновской волости" станом на 1887 рік є запис " Деревня Бронное , общее количество жителей - 364 души , принадлежат Березновской волости , расстояние от губернского города (Житомира) - 180 верств , от уездного города (Рівне) 60 верств " .

На 1909 рік в селі 79 дворів, в них проживали 823 жителі, 505 -в селі, а 318 - на хуторах Пасіка, Лан , Попок, Моржевиця , Попельове, Дідов Кінь , Йосипова Піч , - які з'явилися під час проведення Столипінської аграрної реформи. В селі існувала громадська комора, де можна було позичити зерно на посів, щоб потім з процентами віддати його восени .

Про буремні роки початку ХХ століття в селі нагадує цікавий топонім - урочище Керенське . Один із заможних господарів купив землю в період-лютий-жовтень 1917 року , коли правив Тимчасовий уряд.

У вересні після підписання Ризького договору в село повертається польська влада. У фільварку починає господарювати пан Півонський, старший син якого працював лікарем в Березному . Взимку броненці заготовляли деревину для потреб маєтку . З того часу в Бронному існує така приповідка. Коли п'ять днів різали дерево пану , то пилки повільно співали " Паа - ну , паа - ну" , а от у суботу веселі пилки

говорили швидко : " Собі - собі, собі - собі " , - бо в цей день Півонський дозволяв різати ліс селянам для себе. Польські власті будували дороги, з'явилась ґрунтова дорога до Малинська, через Полянський поворот. Жителі вирушають на заробітки в Березне на шкіряний завод , в Моквин на папірню , в Зірне на спиртзавод , на єврейські підприємства : крупорушки , тартаки , олійниці та броварню .

В селі споруджено Михальчуком Іваном млин - вітряк . Як розповідають старожили, він був високим. На підвищенні стояла пара жорнових каменів , над якими розміщувався ківш для зерна, звідки воно тонким струменем надходило на масивні жорна. Внизу стояв ящик, куди і сипалась мука . Найбільше борошно чомусь називали маримунським.

У селі працювало 2 приватні магазини в хатах. За свідченнями старожилів вже на 1912 рік в селі діяла церковно - приходська школа в якій навчав священник з с. Поляни .

За 1925 рік згадується школа в " Статистичному звіті шкіл Костопільського повіту 1931 - 1932 років" .Вчителька Пацановська Ірена так описує початкову школу в селі Бронне : " Сільська хата площею 36 кв . метрів . Висота кімнати 3 метри , місця на лавах - 40 . Всіх учнів навчалось - 95 . Навчання проводилось у дві зміни .Перша 53 учні- з 8 ранку до 10 год. 50 хв ., друга-42 учні з 11. 10 до 14 год. дня ." Складено списки дітей , охоплених та не охоплених навчанням . Були уроки математики , читання на польській мові; з 2 класу вивчалась українська мова . Підручники , зошити і олівці дітям видавались безкоштовно. 12 лютого 1934 року проводилась інспекторська перевірка , яка показала гарні результати - всі діти встигали.

Але після смерті Й . Пілсудського (1935 року) до Ірени Пацановської було виявлено недовіру і вона виїжджає з села. Але в селі і досі згадують її добрим словом : була вона гарна і привітна до дітей . Родом була з Тернопільщини , закінчила Кременецьку жіночу гімназію . В 1948 року приїжджала в село . Згодом в село приїжджає вчитель з Польщі на прізвище Борута. Про нього згадували, бив лінійкою по пальцях, вимагав знання польської мови та катався взимку на коньках.

В 1939 році 20 вересня в село вступають радянські війська. Відновлює роботу школа . Приїжджають дві вчительки з Полтавської та Сумської областей . Обоє звали Наталії, жили вони на квартирі в Дзюбак Надії Данилівни. Були дуже веселі, співали українських пісень та читали вірші Т. Г . Шевченка .

З 6 липня 1941 року по 10 січня 1944 село перебувало під німецькою окупацією . За ці роки було вбито в селі 5 мирних громадян, 85 юнаків і дівчат вивезено в Німеччину працювати на рейх . 42 жителів села воювали на фронтах : 16 загинули , 19 нагороджено орденами і медалями. Під час окупації в лісах біля села розігралася страшна трагедія . Про неї розповів очевидець Дячук Микола Васильович . Євреї з Березного та Віткович уникнули гетто і заховувались в урочищі Станки (на північний захід від села) . Якимось чином німці знайшли їх прихисток і всіх розстріляли. Лише одна дівчина чудом врятувалась. Її переховувала сім'я Ковальчука Олександра .Потім вона пішла з села, дальша доля її невідома.

В ніч на 6 лютого 1944 року розгорівся бій яструбків з воїнами ОУН -УПА . Під час бою школа згоріла . Але в 1945 році вона відновлює роботу . Навчали діток Самойлюк Уляна Макарівна та Аврамчук Юлія Платівна. На 1950 рік в школі вже навчалось 275 учнів . В ній працювали 5 учителів : Самойлюк Уляна Макарівна, Мирончук Любов Олексіївна, Власюк Ольга Тимофіївна, Нестерчук Марія Улянівна, Пилипенко Наталія Теофанівна .

1949 року в лютому місяці в селі організовується колгосп імені Дзержинського . Було усупільнено 2 молотарки , 2 віялки , 2 кінні привози , 57 плугів , борони залізні - 9 , дерев'яні - 29 , вози - 57 , сани -23 , зброя - 27 , вітряк - 1 , 4 конюшні, 1 телятник , 1 зерносховище . Всіх колгоспників було -3 1 8 . Багато сімей виїхали в інші села, багато були вивезені з села і зникли безвісти . Опустіли хутори, 90 сімей переселили в село .Організовані силою селяни відразу відчули "радість" праці в колективному господарстві. Заробітна плата була мізерною - 20 коп. за трудовень . За ці гроші можна було купити 2 - 3 коробки сірників. І лише з кінця 50-х років матеріальне становище поліпшується . З'являються перші передовики праці . Нисинець (Брюховецька) Ганна Андріївна - доярка, тракторист - Ященко Семен Юхимович . З 1950 року в селі було створено партійну організацію. Першим секретарем був Сорбота Петро Трохимович .

Слід відмітити, що органи радянської влади піклувалися про освіту, охорону здоров'я та дозвілля мешканців села. У селі з'явився медпункт, пологове відділення та аптека, в якому працювала Дзюба (Ващик) Валентина Прокопівна . В 1962 році була збудована нова школа . У 1965 році в ній навчалось 264 учні, їх навчали 3 вчителі з вищою освітою та 11 із середньою спеціальною .

Випускники школи отримали можливість навчатися після школи . На 1965 рік випускники школи : Омелянов Володимир Кузьмович навчався в Львівському політехнічному інституті, Ващик Микола Григорович - в Хабаровському медичному інституті, Кононець Іван Васильович - в Київському військовому училищі, Чміль Галина Олексіївна - Луцькому музично - педагогічному інституті.

В 1961 році в селі діяли 2 електростанції потужністю 35 кВт, працює млин , пилорама, магазин . На 1965 рік у жителів села було 17 мотоциклів , 198 велосипедів , 40 радіоприймачів .

За роки радянської владі і особливо після здобуття Україною незалежності село значно розбудовується. З'явилися нові красиві вулиці. У 1993 році побудували церкву Святої Покрови . Молодь прагне навчатися у середніх спеціальних та вищих навчальних закладах , здобувати престижну професію , знайти свою стежину в житті і принести користь українській державі. Серед випускників школи є вчителі, агрономи , медичні працівники , інженери , підприємці.

Нинішнє Бронне дуже відрізняється від того, яким воно було навіть декілька років тому. У 2012 році ми будемо відзначати 450-річний ювілей села . Окрасою села є його жителі - чесні, роботящі, доброзичливі. Їхньою працею і твориться сучасна історія нашого поліського села.

Література

1. Список початкових шкіл Костопільського повіту, Рівненський обласний архів. Фонд252.Опис 1.Справа 4.
2. Статистичний звіт шкіл Костопільського повіту1930-1931 років. РОА, Фонд252.Опис 1.Справа 3.
3. Історична довідка про село Бронне(1965 рік) РОА,Фонд 687.Опис4,Справа 6.
4. Теодорович Н.Г.Истоико – статистическое описание церковей и приходов Волынской епархии. Почав,1888р.,т.1

